

Messadi

per la radunanza communal da digls 26 d'avost 2019

Stimadas votantas, stimos votants

Igls 26 d'avost ò la radunanza communal da decider tranter oter davart igls affars suandonts:

Tractanda 2:

Agiunta alla concessiun digl dretg dallas avas purifitgeida tranter igl cumegn e las Ovras electricas digl martgea da Turitg pertutgont l'utilisaziun dalla forza hidraulica dalla «Ava da Nandro»

Igls 7 da favrer 1969 on igls anteriours cumegns da Riom e da Savognin concedia agl martgea da Turitg igl dretg da nizigier la forza hidraulica dalla «Ava da Nandro» da ca. 1796 m. s. m. anfignen ca. 1161 m. s. m. (sbuccada ainten la Gelgia). L'utilisaziun dalla forza hidraulica succeda tenor la concessiun digl dretg dallas avas purifitgeida cugl scopo da produtgier energiea electrica ainten l'ovra dalla Gelgia Marmorera e siva ainten la centrala dall'ovra dalla Gelgia a Casti ost.

Ossa planisescha la Pendicularas Savognin SA da nov d'annavar er igl territori da skis a Radons. Or da chel muteiv ò la societad dumando allas oet/ewz da furneir 150'000 m³ ava ad onn dalla tschiffada d'ava Nandro. Igl martgea da Turitg è pront d'acceptar la dumonda, sot la resalva digl consentimaint digl cumegn da Surses. Per tgi las oet/ewz possan ceder ava a terzs per igl scopo d'annavar, ègl necessari d'adattar la concessiun digl dretg dallas avas valevla digl cumegn da Surses (anteriours cumegns da Riom e Savognin).

La midada suandonda vess da neir fatga tar artetgel 2 pertutgont igl volumen tgi vign concedia ainten la concessiun digl dretg dallas avas purifitgeida digls 7 da favrer 1969:

alinea 1 (adattada):

Igl amprestader (cumegn) dat alla concessiunaria (oet/ewz) igl dretg d'utilisar la forza hidraulica dalla «Ava da Nandro» da ca. 1796 m. s. m. anfignen 1161 m s. m. (sbuccada ainten la Gelgia) pigl scopo da produtgier energiea electrica ainten l'ovra hidraulica Nandro, ainten l'ovra dalla Gelgia Marmorera e siva ainten la centrala dall'ovra dalla Gelgia Casti ost. **La quantidad d'ava tgi pò neir utilisada vign fixada sen 3.5 m³/secunda.**

alinea 2 nova:

La concessiunaria è ultra da chegl legitimada da ceder a terzs quantitats d'ava da maseira subordinada (indrezs d'annavar etc.).

Las ulteriouras alineas digl artetgel 2 restan mademas.

Consequenzas dall'adattaziun per igl cumegn

La calculaziun digl tschains d'ava succeda tenor art. 9 dalla concessiun digl dretg dallas avas purifitgeida digls 7 da favrer 1969 a basa dalla prestaziun brutta relevanta (da lez taimp anc numnada forza-tgaval brutta). Cun oters plets monta chegl, tgi igl tschains d'ava scadent è da calcular a basa dalla quantidad d'ava utilisabla e betg a basa da chegl tgi è efectivamaintg nia nizigia. Schi las oet/ewz na nizegian damai per exaimpel betg ava disponibla, perchegl tgi igls prietschs per current èn negativs, ò igl tschains d'ava persiva tuttegna da neir paea. Reducziuns digl tschains d'ava èn pusseblas schi la quantidad d'ava utilisabla vign sminueida a basa da determinaziuns legalas (p.ex. cunsigna dad ava restanta) u d'obligaziuns da dretg da concessiun. Cun l'adattaziun planisada dalla concessiun fissan las oet/ewz angal autorisadas pero betg oblieidas da ceder ava per scopo d'annavar. Per consequenza sa sminuescha la quantidad d'ava utilisabla betg e cotras er betg igl tschains d'ava.

Gl'è da constatar tgi tar la quantidad d'ava da 150'000 m³ tgi pò neir duvrada maximalmaintg per onn per annavar sa tractigl dad ena pitschna somma, an relaziun tar igl scul total tgi pò neir utilis. La part digl tschains d'ava per chella quantidad è damai pitschna. Ainten l'indemnisaziun tgi las pendicularas paian allas oet/ewz per prelevar ava, è chella (pitschna) part digl tschains d'ava tuttegna risguardada. Cotras perda ni igl cumegn (tgi ò nigina sperdita tigl tschains d'ava) ni las oet/ewz (tgi mettan a chint la part digl tschains d'ava allas pendicularas per la quantidad dall'ava cedeida) ensatge. I vign an chel senn stipulo tgi igl cumegn desista ad ena contribuziun da concessiun an connex cun l'adattaziun digl contract.

Per igl cumegn dattigl damai sulettamaintg costs per elaborar l'aggiunta alla concessiun digl dretg dallas avas purifitgeida cun las oet/ewz scu er las taxas eventualas dall'istanza d'autorisaziun. Chels costs scadents vignan pero mess a chint allas pendicularas.

Alla fegn finala vign er preciso tgi las oet/ewz on - malgro l'indemnisaziun per la quantidad d'ava tgi vign cedeida per annavar - ord vista da fatschenta da prancepi en pi grond interess da produtgier forza electrica tgi da vender ava a terzs.

Sen dumonda ò gl'uffezi per la nateira ed igl ambiaint digl cantun Grischun responsabel testifigia, tgi dovra nigina lubientscha digl dretg dalla protecciun dallas avas per la midada preveida dalla concessiun.

Organ da cumegn responsabel per approvar la midada digl contract

Aint igl artetgel 28 alinea 2 dalla constituziun digl cumegn da Surses sot cefra 5, è fixo tgi igl cumegn d'urna decida davart midadas essenzialas da concessiuns d'ava scu er davart igl conceder oters dretgs d'adiever spezialas.

La suprastanza ò giuditgia tgi l'adattaziun preschainta digl contract corresponda ad ena midada essenziala agl senn digl artetgel menziuno soura dalla constituziun communal. Chegl an consideraziun tgi igl cumegn da Surses desista da pretender ena taxa da concessiun e tgi perveia dalla midada da concessiun stat ena part dalla "Ava da Nandro" betg ple a disposiziun per la producciun d'energeia, mabagn vign duvrada per far neiv artificiala e vign cotras betg ple manada ainten la Gelgia. Per consequenza ò l'adattaziun dalla concessiun digl dretg dallas avas da neir sottomessa agl cumegn d'urna per approvaziun.

Gl'amprem ò pero la radunanza communal anc da tractar gl'affar ed igl deliberar per mangs digl cumegn d'urna.

L'aggiunta preschainta alla concessiun digl dretg dallas avas purifitgeida digls anteriours cumegns da Savognin e da Riom digls 7 da favrer 1969 ed approvada dalla regenza grischuna igls 17 d'avregl 1969 aintra an vigour cun las resalvas suandontas:

- i. siva approvaziun digl cumegn d'urna da Surses
- ii. siva approvaziun dalla regenza digl cantun Grischun
- iii. siva approvaziun digl cunsegl digl martgea da Turitg.

Proposta dalla suprastanza communal:

La suprastanza communal propona alla radunanza communal d'approvar l'aggiunta I tar artetgel 2 dalla concessiun digl dretg dallas avas purifitgeida tranter igl cumegn e la oet/ewz digls 7 da favrer 1969 pertutgont l'utilisaziun dalla forza hidraulica dalla "Ava da Nandro", tgi lubescha da ceder a terzs ena quantidad d'ava da maseira subordinada, scu preschainto.

Tractanda 3

Vendita parcelas nr. 9027, nr. 9845 e nr. 9849, Pro da Mulegn, agls Mulegns, an possess digl cumegn da Surses, alla Nova Fundaziun Origen

Sur blers onns ògl do davart digl anteriour cumegn digls Mulegns stentas per tg'igl cantun catta ena schliaziun per migliurar la situaziun actualmaintg betg cuntantevla digl traffic. Ord divers muteivs èn chellas stentas restadas sainza success. Savond tgi la veia digl Gelgia vign declarada per igl 1. da schaner 2020 scu veia naziunala e vo per consequenza ve an possess dalla confederaziun, ò igl uffezi da construcziun bassa digl Grischun fatg gl'onn passo anc eneda en'amprova per far ena correcziun dalla veia tras vischnanca digls Mulegns. Perchel scopo è neida manada tras ena concorrenza d'architettura. Igl 19 da november 2018 è igl project tgi ò gudagnea la concorrenza alloura nia preschento alla populaziun digls Mulegns. Chel project veva previa da tagler or ena part dalla fatscheda dalla «Tgesa Alva» e da far ena leva correctura dalla veia.

Ord vista dalla populaziun digls Mulegns, ma er ord vista digl cumegn, òchel project betg savia persvader, cunchegl tgi ins vess contanschia angal en migliuramaint nunessenzial dalla situaziun da traffic actuala aint igl center digls Mulegns, vess dantant caschuno an relaziun ots costs. Cunter igl project d'exposiziun èn consequentamaintg er neidas inoltradas diversas protestas agl uffezi cantunal responsabel.

Gio avant tgi igl project numno soura per migliurar igl transit local è sto ancunaschaint, ò la Nova Fundaziun Origen da sia vart gia iniziia en projet per mantigneir igl "Hotel Post Löwe" agls Mulegns cun eriger en museum da viadi. Aint igl decurs dall'elaboraziun dachel project ègl nia evident, tgi gl'è da muntada centrala da mantigneir er la «Tgesa Alva» an sia totalitad. Per saveir mantigneir la tgesa an sia furma uriunda ed a madem mument pussibilitar en migliuramaint persistent per igl traffic, è nascheida l'ideia da spustar la «Tgesa Alva». Siva da diversas tractativas e discurs cun igl uffezi da construcziun bassa cantunal, cun la suprastanza communal e cun igls proprietaris dalla «Tgesa Alva» èn las parteidas pertutgeidas sa cunvagneidas d'annular igl project proponia digl uffezi da construcziun bassa cantunal e da dar preferentscha agl project dalla Nova Fundaziun Origen.

I fò prescha

Igl project da construcziun per spustar la «Tgesa Alva» stò stringentamaintg neir scumanzo anc igl onn current, cunchegl tgi la veia digl Gelgia - scu menziuno all'antschatta - vo per igl 1. da schaner 2020 an possess dalla confederaziun. Schi fiss betg pussebel da spustar la «Tgesa Alva» tenor plan anc igl aton, stuess gl'antier project da construcziun neir sistia. A parteir digl schaner fiss numnadamaintg la confederaziun la nova cuntrapart an chella tgossa e gl'è igl mument grev da deir, schi e schi ea, cun tge prioritad tgi gl'uffezi federal da veias responsabel (UVIAS) niss a tractar igl project.

Aint igl frataimp ò la suprastanza communal savia lubeir la dumonda da biagier per spustar la «Tgesa Alva». Alla realisaziun digl project stat ord vista giuridica navot ple ainten veia. La dumonda dalla finanziaziun digl project cumplessiv «Salvar igls Mulegns», tgi cuntigna er la part da spustar la «Tgesa Alva», vign dilucidada ainten la proxima tractanda.

Prestaziuns digl cumegn

Per ansomma saveir spustar la «Tgesa Alva» vign duvro taragn digl cumegn. Perchegl dumonda la Nova Fundaziun Origen da pudeir cumprar igl bagn funsil nr. 9027 (surfatscha totala da 438 m²) cun se igl anteriour local da pumpiers ed ena tgesa dopla; la parcella da veia nr. 9845 (surfatscha totala da 86 m²) e la parcella nr. 9849 (surfatscha totala da 8 m²) cun se la staziun da trafo. La Nova Fundaziun Origen è naturalmaintg pronta da metter a disposiziun agl cumegn la surfatscha necessaria per far en passape nov (surfatscha totala da radond 55 m²) per lung dalla veia principala.

Igl spustamaint dalla «Tgesa Alva» cundiziunescha tgi la staziun da trafo existentà ò da neir spustada. Igl cumegn profitescha da spustar la staziun da trafo per ramplazzar las lengias viglias. Per igl mument ins è per mangs da far las examinaziuns e da manar las tractativas basignevas

an tgossa. Igl cumegn vign pero a sa participar segl ple cun ena terza ve digls costs da spustar la staziun da trafo.

Per igl cumegn da Surses ò igl taragn an dumonda nigra gronda muntada. La tgesa dobla giudem agl our dalla parcella nr. 9027 è fitg mal an rap e niss tgunsch sbuada ensacuras. La Nova Fundaziun Origen è pero interessada da mantigneir ed integrar chell'immobiglia aint igl project cumplessiv «Salvar igls Mulegns». Perancunter ò igl local da pumpiers vigl da neir sbuo per saveir spustar la «Tgesa Alva».

Cunchegl tgi igl cumegn ò en interess eminent ve digl migliuramaint persistent digl transit local agls Mulegns e sustigna an chel senn cumplagnamaintg igl project da spustar la «Tgesa Alva», prevei la suprastanza communal da vender alla Nova Fundaziun Origen las parcelas nr. 9027, nr. 9845 e nr. 9849 per en prietsch simbolic da total 1 franc. Tot las taxas ed igls costs an connex cun la vendita scu er la taglia da midada da mang von a costs dalla cumpradra. Per eriger en access nov sur la parcella nr. 9027 tar la clavadeira da Giatgen Jegher è mademamaintg la cumpradra responsabla.

Proposta dalla suprastanza communal:

La suprastanza communal propona alla radunanza generala d'approvar la vendita dallas parcelas nr. 9027, nr. 9845 e nr. 9849, Pro digl Mulegn, agls Mulegns, alla Nova Fundaziun Origen per igl prietsch simbolic da total 1 franc.

Tractanda 4:

Conceder contribuziun finanziaria da max. fr. 510'000.00 alla Nova Fundaziun Origen per igl project «Salvar igls Mulegns»

La Nova Fundaziun Origen less construeir agls Mulegns en museum da viadi singular e vital da renom internaziunal. Igl museum da viadi dilucidescha cun alternontas, grondas exposiziuns l'istorgia digl viagier tgi ò scumanzo avant ple tgi 4000 onns. Surtot rachinta igl museum digls scumanzamaints digl turissem an Surses ed aint igl Grischun e dall'emigraziun digls noss perdavants, cundiziunada dalla situaziun economica. Igl museum da viadi agls Mulegns è en museum vital, noua tg'ins so magler, vurdar, liger, amprender e pernottar. El cuntigna en shop ed ena pastizaria tgi regorda agl grond taimp digls pastiziers grischuns ainten las metropolas europeicas. En «biro da viadi» organisescha guidadas istoric-culturalas ainten la val e sur igls pass dallas Alps e rachinta digl taimp dallas carotschas da posta. Novs salv d'occurrentas tgi vignan creos an collaboraziun cun la SPF/ETH, son neir utilisos a moda multifara per exposiziuns, represchentaziuns da teater e festas. Ainten en pitschen luvratori vign restaurada mobiglia viglia. En li da pôss singular anveida igls passants da sa farmar e mossa ad els las bellezzas digl Surses. L'avertura dall'amprema, gronda exposiziun è planisada igl onn 2021.

Maseiras planisadas igls onns 2019-2020

Igls onns 2019-2020 duess igl project «Salvar igls Mulegns» neir realiso. Tar las maseiras totgan (1.) da comprar igl «Hotel Post Löwe» e la «Tgesa Alva»; (2.) da dislocar la «Tgesa Alva» per pussibilitar la correcziun dalla veia; (3.) d'exequer las maseiras da sanaziun urgentas, per impedeir donns ulteriours (4.) d'inventarisar la mobiglia, igl fittamaint e tot igls documaints istorics ainten las tgesas (5.) da realisar en program cultural per far reveiver las tgesas; (6.) l'ulterioura planisaziun e la finanziaziun da tot las maseiras agls Mulegns. Igl costs per las maseiras numnadas montan a 5.6 miu. francs. Ena gronda part da chella somma è gio neida garanteida alla Nova Fundaziun Origen.

A fundamaint dalla gronda muntada digl project tgi pussibilitess er igl migliuramaint digl traffic tras vischnanca gio dei giavischia ò l'instituziun culturala er dumando agl cumegn da Surses per ena contribuziun da 560'000.00 francs, vot deir 10% dall'investiziun totala. La suprastanza veva gio concedia pi bod ena contribuziun da 50'000.00 francs per l'elaboraziun digl project an tavla. Chella contribuziun niss scuntrada cun la dumonda da contribuziun actuala, uscheia tgi chella monta effectivamaintg anc a max. 510'000.00 francs. Per cass tgi la somma d'investiziun fiss pi bassa tgi planisada, niss la contribuziun digl cumegn scursaneida correspondentamaintg. Fissan igls costs pi ots, rastess la contribuziun sen max. fr. 510'000.00 francs.

La contribuziun digl cumegn da Surses è da muntada centrala per saveir recaltger ulteriours daners.

Schanzas per igl cumegn da Surses

Igl project agls Mulegns porta blers avantatgs e schanzas pigl cumegn da Surses.

- La vischnanca digls Mulegns vign revitalisada antras l'utilisaziun digl «Hotel Post Löwe» e dalla «Tgesa Alva» e survign novs plazs da labour tgi promovon la communitad da vischnanca e cumbattan l'emigraziun.
- Igl museum da viadi planiso cun sias occurrenzas e guidadas stgaffescha ena purscheida vasta, singulara aint igl antier intschess alpin.
- La correcziun dalla veia, tgi vign pussibilitada cun dislocar la «Tgesa Alva», lubescha ena circulaziun digl traffic sainza difficultads ed en passadi sieir per igls pedunzs. Antras l'iniziativa d'Origen an collaboraziun cun igl cumegn da Surses vign elimino en problem tgi exista gio dad onns.
- Igl cumegn da Surses survign cun igl museum da viadi en'attracziun unica tgi anritgescha considerablamaintg la purscheida turistica ordvart las vacanzas da scola e tgi serva agls vigls ed agls novs hotels scu program da treid'ora.
- Las maseiras da construcziun agls Mulegns promovon l'economia da construcziun indigena.
- Igl project «Salvar igls Mulegns» vign promovia decisivamaintg da promotours e fundaziuns ordvart igl cantun. Igl daners procurous vignan investos ainten la regiun.
- La gronda preschientscha dallas medias fò reclama per Surses. L'annunztga digl project ò gio gl'onno passo procuro per preschientscha internaziunala.
- Cun igl museum da viadi agls Mulegns metta igl cumegn da Surses en accent an Surgôt.

Naturalmuintg dattigl nigra garanzeia tgi igl project saptga neir realiso. Da revitalisar ena vischnanca, da stgaffair novs plazs da labour e la sanaziun cumpletta dallas immobiglias è grondas sfidas tgi son er betg gartager. Ord vista dalla suprastanza communal sa tractigl pero dad en project ordvart interessant e sainz'oter degn da neir sustigna. Schi igl project niss betg realiso deploress ella chegl fitg. Ultra da chegl fissigl da parteir digl fatg tgi la situaziun betg cuntantevla digl traffic rastess er igls proxims onns.

Proposta dalla suprastanza communal:

La suprastanza communal propona alla radunanza communal d'approvar la contribuziun da da max. 510'000.00 francs alla Nova Fundaziun Origen per igl project «Salvar igls Mulegns».

Tractanda 5:

Revisiun parziala dalla lescha d'indemnisaziun digl cumegn da Surses

La lescha d'indemnisaziun digl cumegn da Surses è neida approvada dalla radunanza communal constitutiva digls 27 da fanadour 2015. An chella lescha è fixada l'indemnisaziun da tot las autoritads communalas. L'indemnisaziun digl mastral è neida fixada cun ena pauschala annuala, sainza fixar en pensum an pertschents. L'antieriura suprastanza transitorica veva fatg la proposta da fixar la salarisaziun digl mastral sen 80'000.00 francs.

Sen proposta dall'Uniun da mastirants e commers Surses, tgi è neida acceptada dalla radunanza communal constitutiva cun gronda maioritad, è la salarisaziun pigl mastral neida augmentada per l'amprema perioda d'uffezi 2016-2019 sen 110'000.00 francs. Siva l'amprema perioda d'uffezi duess l'indemnisaziun neir redutgeida automaticamaintg sen fr. 80'000.00. Chella proposta è neida argumentada cun igl fatg tgi igls amprens quatter onns seian perveia dalla gronda labour da metter anturn la fusiun - sper igls affars currentes da mintga de - fitg intensiv. Pinavant duess igl mastral aveir peda avonda per s'angascher an favour digl svilup turistic ed economic digl cumegn.

L'amprema perioda d'uffezi vo a fejn igls 31 da december 2019. L'experiencescha digls davos onns mossa, tg'igl angaschamaint digl mastral per neir siva allas sias obligaziuns surpasa per bler igl taimp da labour supponia all'antschatta. Gl'è er surtot sa musso tgi per implementar la fusiun digls 9 uriunds cumegns dovrigl en toc duple taimp tgi previa.

An vista allas elecziuns communalas tgi on li igls 6 d'otgover ò la suprastanza percheigl er tematiso la dumonda dall'indemnisaziun. Considerond igl volumen da labour digl mastral ed an cumparaziun cun divers oters cumegns grischuns ins è nia alla conclusiun da reveder la lescha d'indemnisaziun cun fixar tg'igl salari digl mastral resta sen 110'000.00 francs ad onn.

L'indemnisaziun digls singuls suprastants e dallas ulteriouras autoritads e cumischungs considerescha la suprastanza scu commensurada.

Proposta dalla suprastanza communal:

La suprastanza communal propona alla radunanza communal d'approvar la revisiun dall'aggiunta alla lescha d'indemnisaziun digl cumegn da Surses tgi prevei da fixar l'indemnisaziun annuala digl mastral er agl avigneir sen 110'000.00 francs.

Tractanda 6:

Dumonda da Michael Luzio da cumprar ena surfatscha da taragn da 2'317 m² ainten la zona d'industreia «Punt» a Cunter, da parcella nr. 5048, an possess digl cumegn da Surses

Michael Luzio, igl titular dalla firma Electro Luzio Michael, ò gl'intent da biagier ena halla da produziun nova sen ena part dalla parcella nr. 5048 ainten la zona d'industreia «Punt» a Cunter, tgi appartigna agl cumegn da Surses. Per saveir realisar tal bietg fò el la dumonda agl cumegn da pudeir cumprar l'ò ena surfatscha da taragn da 2'317 m². Las cundiziuns generalas per la vendita da taragn ainten la zona d'industreia ò la suprastanza communal gio gia defino an connex cun en'otra dumonda.

La valeta commerciala digl taragn ainten la zona d'industreia monta tenor stema uffiziala a fr. 50.00 per m². La suprastanza ò fixo igl prietsch da vendita sen $\frac{1}{5}$ dalla valeta commerciala, vot deir sen fr. 40.00 per m². Tiers igl prietsch digl taragn vignan anc igls costs d'equipaziun da fr. 35.00 per m², uscheia tg'igl interessent ò da paer en prietsch total da fr. 75.00 per m². Tar ena surfatscha da 2'317 m² dat chegl damai en prietsch da compra da total 173'775.00 francs.

Igl petent è nia infurmo davart las cundizins ed è ancletg cun talas.

A caschung dalla radunanza communal digls 24 da zarcladour 2019 è nia approvada la vendita d'ena surfatscha parziala da 3'200 m² dalla parcella nr. 5048 alla Thomann Landmaschinen Metallbau SA per las mademas cundiziuns. Schinavant tgi la radunanza communal approvescha mademamaintg la vendita dalla surfatscha parziala a Michael Luzio, resta anc ena surfatscha da 2'870 m² an possess digl cumegn da Surses.

Proposta dalla supranza communal:

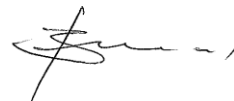
La supranza communal propona alla radunanza communal d'approvar la dumonda da Michael Luzio da pudeir cumprar ena surfatscha da taragn da 2'317 m² ainten la zona d'industreia "Punt" a Cunter, dalla parcella nr. 5048, per igl prietsch da 173'775.00 francs.

Tinizong, igls 12 d'avost 2019

Per la supranza communal da Surses:

Leo Thomann
mastral

Beat Jenal
canzlist